

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Indische Buurt en Flevopark
Stadsdeel Zeeburg**

BO 09-140 Amsterdam 2009

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Nationale regelgeving	7
2.3 Provincie Noord-Holland	8
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	10
2.6 Situatie bestemmingsplangebied Indische Buurt en Flevopark	12
3 Bodemkunde en historie	13
3.1 Algemeen	13
3.2 Historisch-topografische inventarisatie	14
3.2.1 Ontginning	14
3.2.2 Zee- en ringdijk	15
3.2.3 Bewoning en nijverheid	16
3.2.4 Verstedelijking	20
3.3 Archeologische inventarisatie	22
4 Archeologische verwachtingskaart	24
5 Archeologische beleidskaart	28
Conclusie	30
Bronnen	31

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van Stadsdeel Zeeburg een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Indische Buurt en Flevopark. Dit is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van de plangebieden in kaart te brengen en daarmee een beeld te krijgen van de archeologische sporen die in de bodem aanwezig kunnen zijn.

De historisch topografische kartering heeft geresulteerd in een overzicht van archeologische informatie over de ontwikkeling van de Indische Buurt en Flevopark. Van dit ruimtelijke en landschappelijke beeld is een archeologische verwachting opgesteld die omgezet is naar een beleidskaart. De kaart biedt een specificatie van de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg.

De beleidskaart maakt onderscheid tussen een zone met bekende vindplaatsen, een zone met een hoge archeologische verwachting, twee zones met een lage archeologische verwachting en een zone zonder verwachting. Elke zone kent een specifieke normering om vast te stellen of en in welke mate eventueel archeologisch veldonderzoek nodig is in de bouwplanontwikkeling. Een specificatie van deze beleidsregels per zone is te vinden op de beleidskaart (p 28 en 29).

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan 50 jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld moet worden zodat in gezamenlijk overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

Het archeologisch bureauonderzoek van Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) betreft een inventarisatie van archeologische c.q. cultuurhistorische waarden binnen het plangebied Indische Buurt en Flevopark, stadsdeel Zeeburg. Uitgaande van deze waardestellende inventarisatie wordt het beleid vastgesteld voor het behoud en/of documentatie van eventuele archeologische overblijfselen in verband met toekomstige plannen.

Het archeologisch bureauonderzoek vindt plaats in het kader van het opstellen van het bestemmingsplan Indische Buurt en Flevopark. De voorliggende waardestelling is gebaseerd op een historisch topografische inventarisatie van kaartmateriaal, publicaties en archiefbronnen, in samenhang met archeologische informatie over vergelijkbare locaties in de directe omgeving.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van de plangebieden (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) waarmee wordt gespecificeerd of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het plangebied Indische Buurt en Flevopark wordt in het noorden begrensd door het Lozingskanaal, in het westen door de spoorlijn Centraalstation-Muiderpoortstation-Gooi, in het zuiden door de Ringvaart en in het oosten door het Nieuwe Diep.

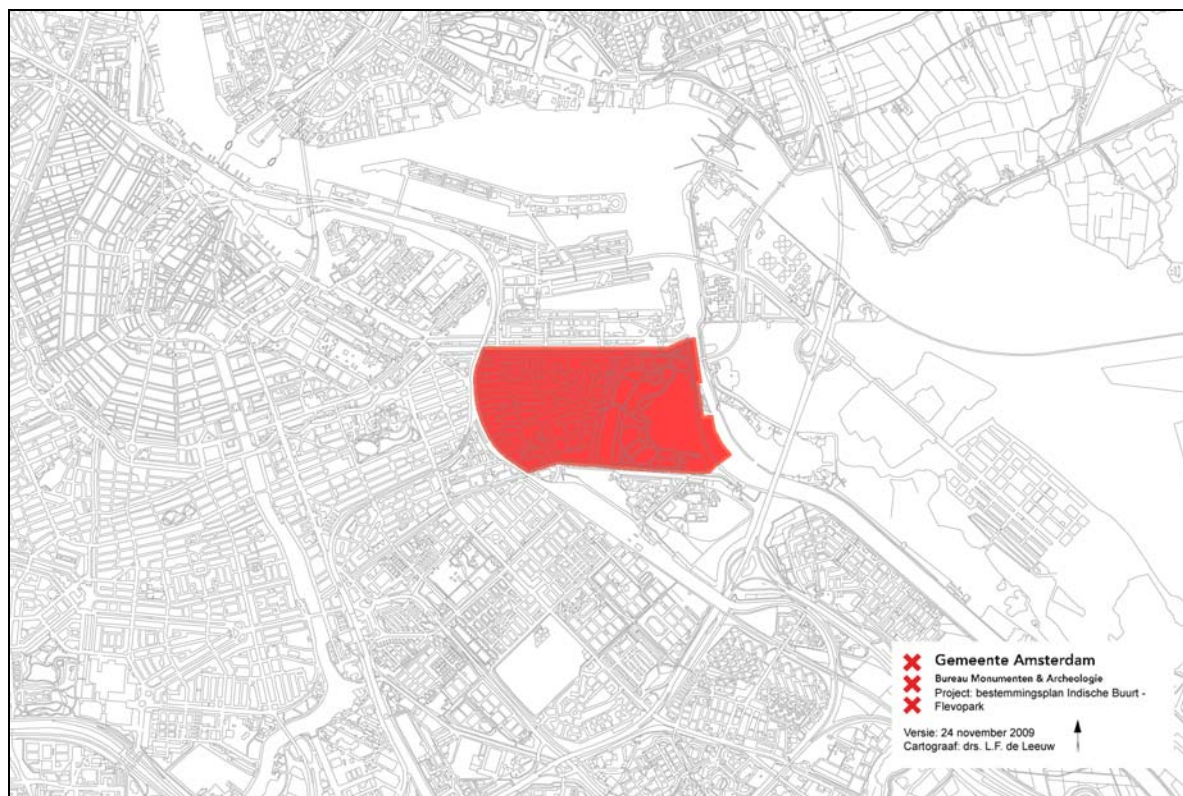
1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever Stadsdeel Zeeburg
Contactpersoon Mevrouw mr. Y.H.M. Huisman
Adres Postbus 380
Postcode / plaats 1000 AJ Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	25 G
ARCHIS meldingsnr.	38174		
X-coördinaat NW	123.992	Y-coördinaat NW	486.614
X-coördinaat NO	125.685	Y-coördinaat NO	486.684
X-coördinaat ZO	125.969	Y-coördinaat ZO	485.728
X-coördinaat ZW	124.359	Y-coördinaat ZW	485.619

Locatie

1 Plangebied Indische Buurt en Flevopark (rood).

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Ook landschappelijke of infrastructurele elementen kunnen een archeologische waarde hebben. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving waarvan het behoud in de bodem of documentatie op maat gesneden maatregelen vergen. Het archeologische bodemarchief levert een bijdrage aan de cultuurhistorie van onze stad en maakt de beleving van het verleden bovendien tastbaar.

Vanwege de ruimtelijke aard van archeologische sporen en vondsten in de bodem heeft het archeologische beleid raakvlakken met dat van de ruimtelijke ordening. Door de wijziging van de Monumentenwet 1988 met ingang van 1 september 2007 is de zorg voor het archeologisch erfgoed geïntegreerd in ruimtelijke ordeningsprocessen. Een essentieel uitgangspunt van de nieuwe wet is dat het erfgoed in de bodem beter wordt beschermd. Dit betekent dat in ruimtelijke ontwikkelingen vroegtijdig rekening wordt gehouden met archeologisch erfgoed. Als behoud in de bodem geen optie is, dan is, voorafgaand aan de bodemverstoring, onderzoek nodig om archeologische overblijfselen te documenteren en de informatie en vondsten te behouden. In de dichtbebouwde stedelijke omgeving is in de praktijk doorgaans sprake van deze laatste optie.

2.2 Nationale regelgeving

Aan het einde van de jaren tachtig groeide het besef dat archeologische vindplaatsen in Europa ernstig werden aangetast door grootschalige infrastructurele werken, de toename van bouwlocaties en de intensivering van de landbouw. Om het archeologische erfgoed beter te beschermen hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta).

Een essentieel uitgangspunt van dit verdrag is dat behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (in situ) in iedere fase van planontwikkeling dient te worden meegewogen. Als behoud in de bodem (bv door middel van technische maatregelen en/of planaanpassing) geen optie is, dient het bouwplan te voorzien in maatregelen om archeologische overblijfselen op een juiste wijze (volgens de wettelijk verplichte Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) te documenteren en de informatie en vondsten te behouden. Het verdrag stelt de initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van archeologisch onderzoek. De nieuwe wet ter uitvoering van dit verdrag, de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz)¹, is per 1 september 2007 definitief van kracht.

Op grond van de Wet op de archeologische monumentenzorg zijn vier wetten gewijzigd: de Monumentenwet 1988, de Ontgrondingenwet, de Wet milieubeheer en de Woningwet. De Wet op de Ruimtelijke Ordening bevatte al voorschriften om meer rekening te houden met archeologie ten behoeve van kwaliteitsverbetering van ruimtelijk beleid. Dit betekent o.a. dat elk bestemmingsplan

¹ Stb. 2007, nr. 42.

op archeologisch beleid zal worden getoetst.² Vanwege het ruimtelijke karakter van het bodemarchief heeft het archeologische beleid raakvlakken met dat van de ruimtelijke ordening. Door de wetswijzigingen worden archeologische belangen vanaf het begin van de besluitvorming in de ruimtelijke ordening meegewogen. Ondanks de getroffen maatregelen om vooraf archeologisch onderzoek in te plannen kunnen toevalsvondsten bij bouwprojecten worden aangetroffen. Hiervoor blijft de meldingsplicht van kracht.³

2.3 Provincie Noord-Holland

Per 1 juli 2008 is de nieuwe wet Ruimtelijke Ordening (Wro) in werking getreden. Hierdoor is de verhouding tussen de provincie en de gemeenten gewijzigd. In het beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland omschrijft de provincie haar rol.⁴ Hierbij staat de samenwerking met gemeenten op basis van gemeentelijke en de provinciale structuurvisie centraal. Tevens handhaaft de provincie de Belvédère-benadering, waarin behoud van cultuurhistorie door ontwikkeling wordt nagestreefd. Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten met een Beeldkwaliteitplan hanteert de Provincie tevens het beleidskader en het streekplan. Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening in acht te nemen.

In het beleidskader is opnieuw de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW) opgenomen, waarin gebieden, die naar verwachting archeologisch waardevol zijn, zijn aangewezen als provinciale archeologische attentiegebieden. De waardestellingen van de CHW zijn bedoeld als primaire algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering behoeven.

De provinciale beleidsintentie is om invulling aan de primaire doelstelling van het Verdrag van Malta te geven en archeologische reservaten aan te wijzen. Deze gebieden dienen om archeologische monumenten duurzaam te beschermen en te beheren en daarmee voor toekomstig onderzoek te bewaren.⁵ Daarnaast betreft de provincie nadrukkelijk culturele waarden, waaronder ook archeologie, bij de realisatie van de ruimtelijke- en stedelijke vernieuwing.

2.4 Gemeente Amsterdam

In aansluiting op het rijks- en provinciaal beleid besteedt de gemeente specifieke aandacht aan vroegtijdige inpassing van archeologie in de ruimtelijke ordeningsprocessen.⁶ Uitgangspunt hierbij is een kwalitatief adequaat beheer van het cultureel erfgoed met aandacht voor een efficiënte voortgang van bouwprocessen en kostenbeheersing. Tegen deze achtergrond is de afdeling Archeologie BMA in 2001 gestart met een nadere inventarisatie van archeologische verwachtingen in elk afzonderlijk stadsdeel. Hiertoe worden onder meer verschillende historische kaartbeelden van het stadsdeelgebied met elkaar vergeleken. Deze inventarisatie is bedoeld als een verfijning van het verwachtingsbeeld van de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Cultuur Historische

² Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

³ Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

⁴ Provincie Noord-Holland 2006.

⁵ Van Eerden 2008, 14-15.

⁶ BMA 2005, 58.

Waardenkaart (CHW) van de provincie Noord-Holland, en de landelijke Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) waarin de stedelijke gebieden niet gekarteerd zijn.

De nieuwe wetgeving schrijft voor dat bij vaststelling van een nieuw bestemmingsplan altijd een nadere waardestelling nodig is van de aanwezige archeologische verwachting in de vorm van een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek behelst een specificatie van eventuele archeologische waarden binnen een specifiek plangebied en een advies met betrekking tot het daarbij behorende beleid en/of te nemen maatregelen. Bij de formulering van het beleid staat altijd een realistische balans tussen het archeologische belang ten opzichte van de voortgang van het ruimtelijke ontwikkelingsproces in de stad centraal.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden kan in een bestemmingsplan (o.a.) worden geregeld met een aanlegvergunning als bedoeld in artikel 3.3.a van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Verder kan in het belang van de archeologische monumentenzorg worden bepaald dat de aanvrager van een reguliere bouwvergunning als bedoeld in artikel 44, eerste lid, van de Woningwet een rapport dient te overleggen als bedoeld in artikel 39, tweede lid en kan worden bepaald dat aan een reguliere bouwvergunning als bedoeld in artikel 44, eerste lid, van de Woningwet voorschriften kunnen worden verbonden als bedoeld in artikel 39, derde lid, van de Monumentenwet. Zowel aan een aanlegvergunning als uitzondering kunnen voorschriften worden verbonden in het belang van de archeologische monumentenzorg.

Bij de bepaling van de uitzonderingsdrempels voor archeologisch wordt een combinatie van factoren, in acht genomen, te weten: a) de specifieke aard van de cultuurhistorische / archeologische waarden, b) het oppervlak van het te ontwikkelen terrein en c) de diepte van de bodemingreep. Volgens deze systematiek gelden in Amsterdam dertien beleidsvarianten:

- 1: gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk
- 2: bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.
- 3: gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.
- 4: bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² en minder dan 1,00 m onder maaiveld.
- 5: bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² en minder dan 2,00 m onder maaiveld.
- 6: onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenveld zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.

- 7: bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de voormalige (overbouwde of opgehoogde) landelijke periferie van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² en minder dan 1,00 m onder maaiveld.
 - 8: bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de voormalige (overbouwde of opgehoogde) landelijke periferie van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² en minder dan 2,00 m onder maaiveld.
 - 9: terreinen met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
 - 10: gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 10.000 m².
 - 11: gebieden met een lage archeologische verwachting die onder water in het IJ liggen, of die als haven in het IJ liggen of die van oorsprong een opgespoten eiland (bijv. baggerdepots uit de 19de eeuw of eilanden zoals IJburg) zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² en minder dan 4,00 m ÷ NAP.
 - 12: gebieden met een lage archeologische verwachting die in een droogmakerij liggen. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.
 - 13: gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels ed. Er geldt daarom een lage archeologische met een uitzondering voor archeologisch onderzoek. Deze categorie plangebieden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.
- Voor alle beleidsvarianten geldt dat van het dieptecriterium alleen kan worden afgeweken als exacte gegevens over de bodemopbouw of de aanwezige verstoringen bekend zijn.

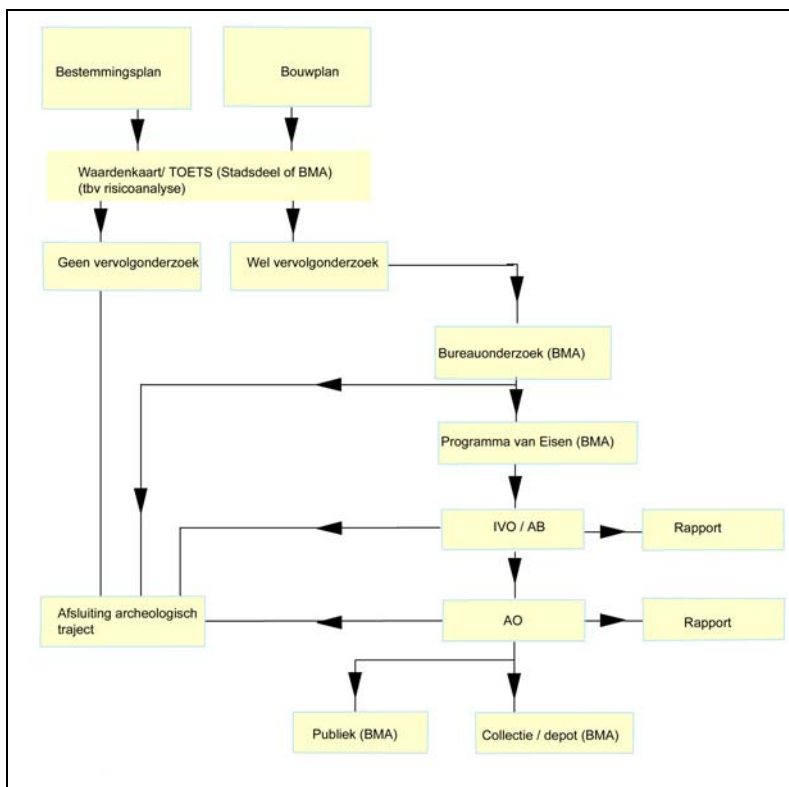
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de inpassing van archeologisch onderzoek in het proces van de ruimtelijke planvorming bestaat een standaard pakket van maatregelen waarvan de kwaliteitsnormen door het ministerie van OCW zijn opgesteld (KNA: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie). De maatregelen gaan uit van een gefaseerde aanpak, zodat per plangebied, al naar gelang de locatie, de aard van de bodemingreep en de archeologische verwachting, een op maat gesneden programma kan worden opgesteld. Er is sprake van een gefaseerde aanpak waarbij een onderscheid gemaakt wordt in het Bureauonderzoek (BO), eventueel gevolgd door het Inventariserend Veldonderzoek (IVO) en de Archeologische Opgraving (AO) of een Archeologische Begeleiding (AB).

Het IVO is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een AO wordt uitgevoerd in geval er sprake is van een vindplaats met archeologische resten die volledig dienen te worden gedocumenteerd en geborgen.

Een AB houdt in dat er geen apart archeologisch onderzoek plaatsvindt voorafgaand aan het bouwproces, maar dat de bouwgreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Volgens de vigerende KNA voorschriften kan dit alleen in geval van uitzondering, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van een beperkte bodemingreep op een gewaardeerd terrein of een AMK-

terrein. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied verloren gaan zonder een archeologische opgraving (afb. 2). De wijze waarop de verschillende archeologische werkzaamheden worden uitgevoerd is afhankelijk van de omvang van de bouwlocatie, de aard van de archeologische resten en de opzet van het civiel technisch programma. Goede integratie van de het archeologisch programma in het bouwproces is een belangrijke voorwaarde voor efficiëntie in de uitvoering.

2 Stroomschema archeologisch onderzoek.

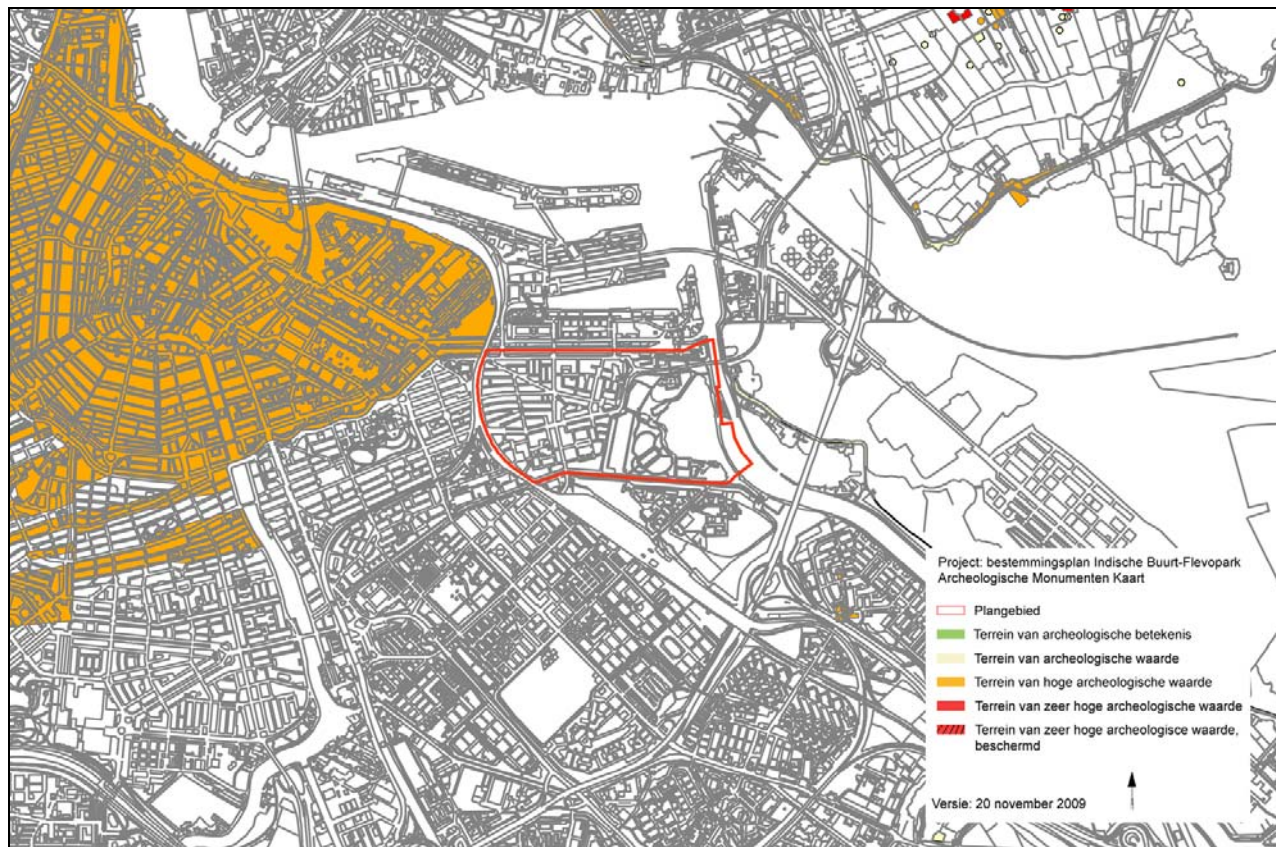
Indien een archeologische waardestelling in het kader van een bestemmingsplan geformuleerd wordt, zal hieruit pas een eventueel veldonderzoek voortkomen wanneer bouw aanvragen in het kader van het betreffende bestemmingsplan ingediend worden. Voor alle veldonderzoeken is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. In het PvE wordt tevens beschreven of archeologische overblijfselen in de bodem bewaard kunnen blijven of dat opgraven van deze resten noodzakelijk is (selectiebesluit). Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het (laten) opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

Ondanks de maatregelen om vooraf archeologisch onderzoek in te plannen kunnen toevallig vondsten bij bouwprojecten worden aangetroffen. Hiervoor blijft de wettelijke meldingsplicht van kracht.⁷ Dit houdt in dat de uitvoerder of opdrachtgever de gemeente over de vondst dient te informeren zodat maatregelen ter documentatie of berging ervan getroffen kunnen worden.

⁷ Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

2.6 Situatie bestemmingsplangebied Indische Buurt en Flevopark

Binnen het plangebied zijn geen wettelijk beschermde archeologische monumenten aangewezen. Bovendien is het plangebied volgens de Archeologische Monumenten Kaart (AMK: terrein 14.611) en de provinciale Cultuur Historische Waardenkaart (CHW: MLA 245A) vrij van zones met een archeologische waardering (afb. 3). Het verwachtingsbeeld van de AMK en CHW is echter algemeen van aard en dient in het kader van de bouwplanvorming nader te worden uitgewerkt. Het volgende hoofdstuk betreft een historisch topografische analyse ten behoeve van een specificatie en een ruimtelijk onderscheid van de archeologische verwachtingen.

3 Het plangebied Indische Buurt en Flevopark, in rood aangegeven, op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). De Cultuurhistorische waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het kaartbeeld van de AMK.

3 Bodemkunde en historie

3.1 Algemeen

Het huidige 'natuurlijke' landschap in en om Amsterdam wordt in grote mate bepaald door de landschapsvorming die zich voltrok in het Holoceen, de periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 BP). Er heerste toen vanaf ca. 4.000 BP een gematigd klimaat waarin veengroei mogelijk was. Toen ontstond hier in de kuststreek het zogenaamde Hollandveen. Het Hollandveen Laagpakket bevindt zich thans in de ondergrond tussen gemiddeld 4 - 5 m ÷ NAP en 2 m ÷ NAP en loopt plaatselijk door tot 0 m NAP. Dit natuurlijke landschap is omgevormd tot een veenweidegebied door middel van grootschalige veenontginningen, die in de 11de eeuw van start gingen.⁸ Bij de cultivatie van het landschap speelde de waterhuishouding een cruciale rol. Tegelijkertijd met de veenontginningen begon ook de aanleg van dijken en later in de 17de en 18de eeuw volgde de uitgebreide droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd. Wat de vroegste bewoning van Amsterdam betreft dateren de oudste archeologische sporen van huizen tot nu toe uit de 12de eeuw. Rond de stad en met name op de hoger gelegen strandwallen in Noord Holland zijn vindplaatsen met bewoningssporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

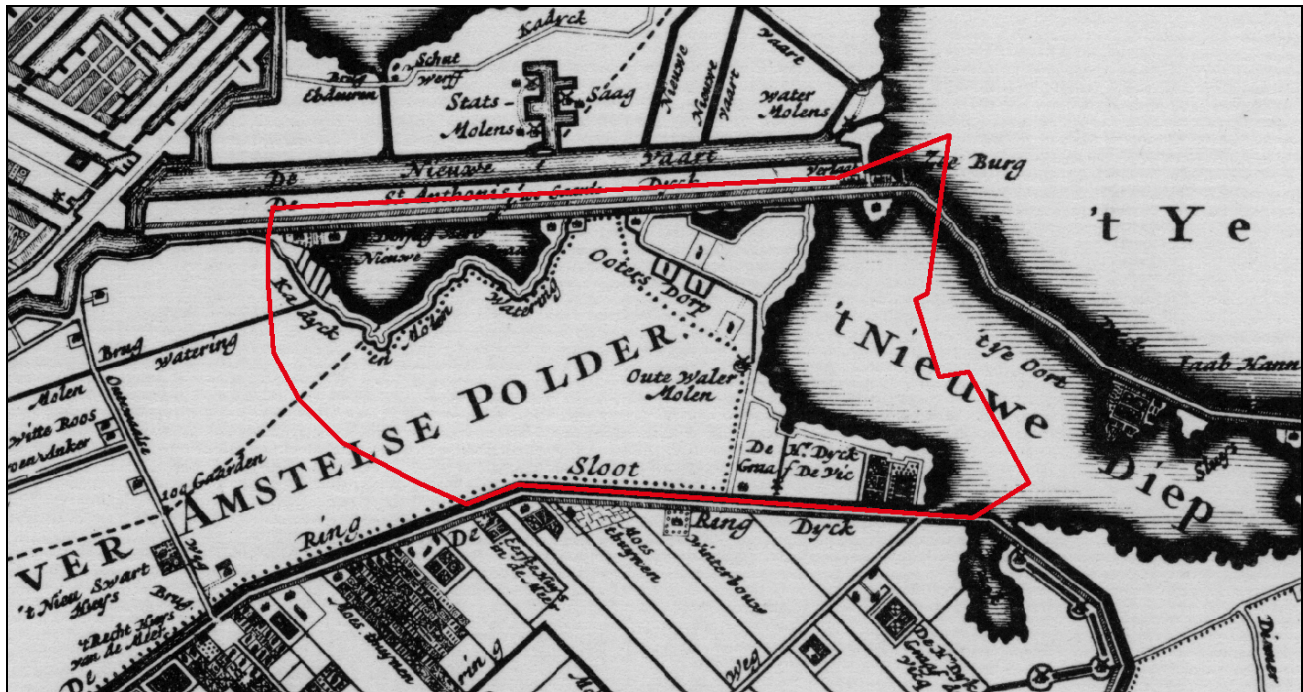
De eerste bewoning van Amsterdam ontwikkelde zich in de 12de en 13de eeuw aan de Nieuwendijk/Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling ('scilicetraminge') als verdedigingswerk die in de laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Geldersekade en Kloveniersburgwal aan de oostkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) verschenen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurten de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een gebastioneerde aarden wal ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië, voorzien van elf bolwerken. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. Het oostelijke deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ werden de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg gerealiseerd. De nieuwe bakstenen stadswal (met nu in totaal 26 bolwerken) volgde met z'n gracht het tracé van de huidige Singelgracht.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht verrezen naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen; bebouwing van de Baarsjes, Zuid en Oost in de twintiger en dertiger jaren, het door nieuwbouw aaneengroeien van voormalige dijkdorpen in Amsterdam Noord, de wederopbouwijken aan de westzijde van de stad (de Westelijke Tuinsteden) en de bebouwing van de voormalige Bijlmermeer in de zestiger en zeventiger jaren. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ.

⁸ Veerkamp 1997, 10-31.

3.2 Historisch-topografische inventarisatie

Voor deze historisch topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt, waaronder de Topografische Militaire Kaart (1854) gecombineerd met gegevens van de kaarten van Nicolaes Visscher (ca. 1700), Jan Mol (1770) en De Geest en Scheltema (1888).

4 Het plangebied op de kaart van Visscher uit 1700.

3.2.1 Ontginning

Het plangebied Indische Buurt en Flevopark bevindt zich in de voormalige Overamstelsepolder, het gebied tussen de Singel en de Watergraafsmeer of Diemermeer. Deze polder maakte deel uit van het Amstelland, het landelijke gebied van Amsterdam rond de Amstel. De ontginning van dit gebied vond in de 12de en 13de eeuw plaats, waarbij de Amstel als ontginningsas werd gebruikt. Haaks op de Amstel werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kops kant verrezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen werden door middel van perceleringssloten gescheiden. Deze sloten dienden om het natte veengebied te ontwateren waardoor geschikt akkerland ontstond. Als bijkomend gevolg van de ontwatering van het veen daalde het maaiveld en werden de grond weer natter. Aangezien de akkers bloot kwamen te staan aan overstromingsgevaar werden ter bescherming achter- en zijkaden aangelegd. Ondanks deze maatregelen zette de vernatting van de percelen zich door.⁹ Daarom bracht men nieuwe stroken veen in cultuur. Bij de verlenging van de kavels schoof ook vaak de bewoning op. De achterkade werd dan als secundaire ontginningsas in gebruik genomen.¹⁰ Dit zogenaamde slagenlandschap is nog duidelijk te zien op historische kaarten (afb. 5).

⁹ Borger 1987, 16-17.

¹⁰ Stol 1993, 29.

5 Het plangebied binnen de oude verkavelingsstructuur op de Topografisch Militaire kaart uit 1854.

3.2.2 Zee- en ringdijk

Vanwege de ontwatering daalde het maaiveld waardoor het ontgonnen land kwetsbaar werd voor overstromingen vanuit de Zuiderzee en het IJ. In de 13de eeuw is daarom besloten tot de aanleg van een zeedijk langs de oevers van het IJ. Voor de bescherming van het oostelijke deel van de IJ-oever werd de St. Anthonisdijk (de huidige Zeeburgerdijk en Diemerzeedijk) aangelegd. Toch zijn de akkers herhaaldelijk overstroomd doordat de zeedijk doorbrak. In 1422 is bij een doorbraak van de St. Anthonisdijk (ter hoogte van de huidige Diemerzeedijk) het Nieuwe Diep ontstaan.¹¹ De dijk werd weer hersteld, maar het land is niet opnieuw drooggelegd. De dijk was een belangrijke toegangsweg naar Amsterdam. Vanwege de belangrijke strategische positie van de zeewering werd deze beschermd. Degene die de dijk controleerde, had immers ook de toegang tot Amsterdam. Om die reden was het Nieuwe Diep het toneel van verschillende veldslagen.

Tot begin 14de eeuw lagen ten zuiden van het plangebied twee meren; aan de westzijde het Watergraafsmeer en aan de oostzijde het Diemermeer. Beide meren werden van elkaar gescheiden door een noord-zuid lopende weg.¹² Deze weg verdween na 1347 waarna beide meren een groot aaneengesloten water vormden. Het Diemermeer was voor de stad Amsterdam in strategisch opzicht van belang. Dankzij de aanwezigheid van oorlogsschepen in en om het meer kon in 1508 de vloot van de Geldersen (onder leiding van Karel van Egmond) worden verjaagd. In 1529 kwam het watergebied in eigendom van Amsterdam. In 1573 was het meer opnieuw het toneel van hevige gevechten. Nu waren het de Geuzen onder leiding van Sonoy die naar Amsterdam oprukten, dat toen nog aan de kant van Spanje stond, en de stedelijke vloot wisten te verslaan.¹³

Omdat de watermassa van het Watergraafs- of Diemermeer zich telkens uitbreidde en een bedreiging voor de omgeving werd, kreeg Amsterdam in 1624 toestemming van de Staten van

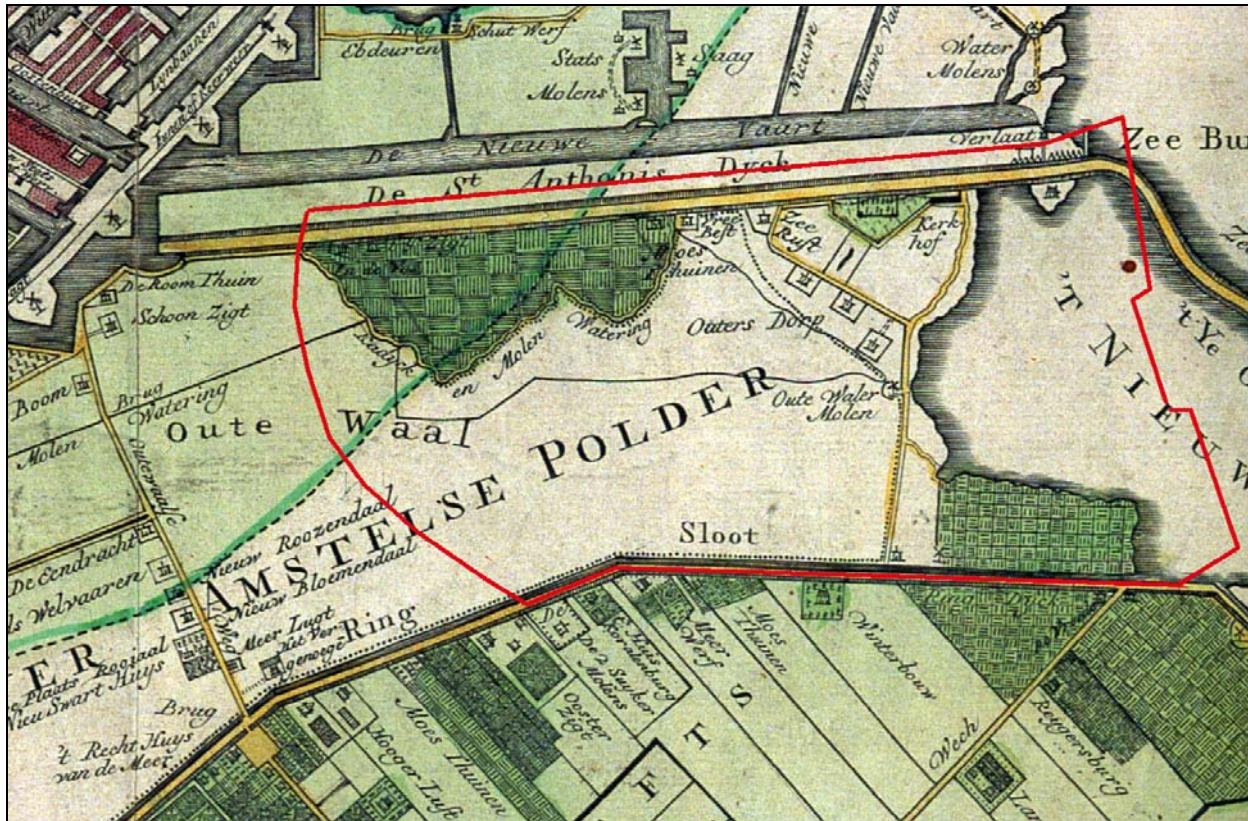
¹¹ Heijdra 2000, 9

¹² Kruizinga 2002

¹³ Hendriksen 1998, 15

Holland en West-Friesland om het meer te omdijken en droog te malen. In de jaren 1627-29 werd het drooggelegd.¹⁴

Ruim 20 jaar later, bij een springvloed en zware storm in 1651, brak de Zeeburgerdijk op twee plaatsen door en bezweek vervolgens ook de Ringdijk van de Watergraafsmeerpolder. Het kostte meer dan een jaar om de 5 m diepe polder opnieuw droog te malen. De beide braken die aan de zuidzijde van de Zeeburgerdijk ontstonden (afb. 4) worden pas tegen 1725 gedempt, waarna zich in de Groote Braak tuinders vestigen (afb. 6).¹⁵

6 Het plangebied op de kaart van Mol uit 1770.

3.2.3 Bewoning en nijverheid

Vanwege zijn perifere en tevens landelijke ligging was de Overamstelse Polder in het verleden een aantrekkelijk en gewild stedelijk recreatiegebied. Binnen het plangebied lagen aan de zuidzijde langs de St. Anthonisdijk verschillende boerderijen of buitenplaatsen en herbergen of uitspanningen (afb. 4, 5, 6, 7). Van west naar oost waren dit: Land en IJzicht, Herberg het Vosje, Nooit Gedacht, Vree Best¹⁶, Zee Rust¹⁷ en, voorbij de Israëlitische Begraafplaats, Buitenlust. Buitendijks, ten noorden van de dijk stond het Fort, later de Herberg, Zeeburg. Aan het Nieuwe Diep en de Ringvaart lag een buiten van "Dijck Graaf De Vic" (afb. 4). Francois de Vicq (1648-1707) was burgemeester van Amsterdam, dijkgraaf en baljuw van de Watergraafsmeer en ook bewoner van Reigersburg aan de Kruislaan in de Watergraafsmeer.¹⁸

Van het fort en de herbergen is iets meer bekend dan alleen de door de diverse historische kaarten overgeleverde namen.

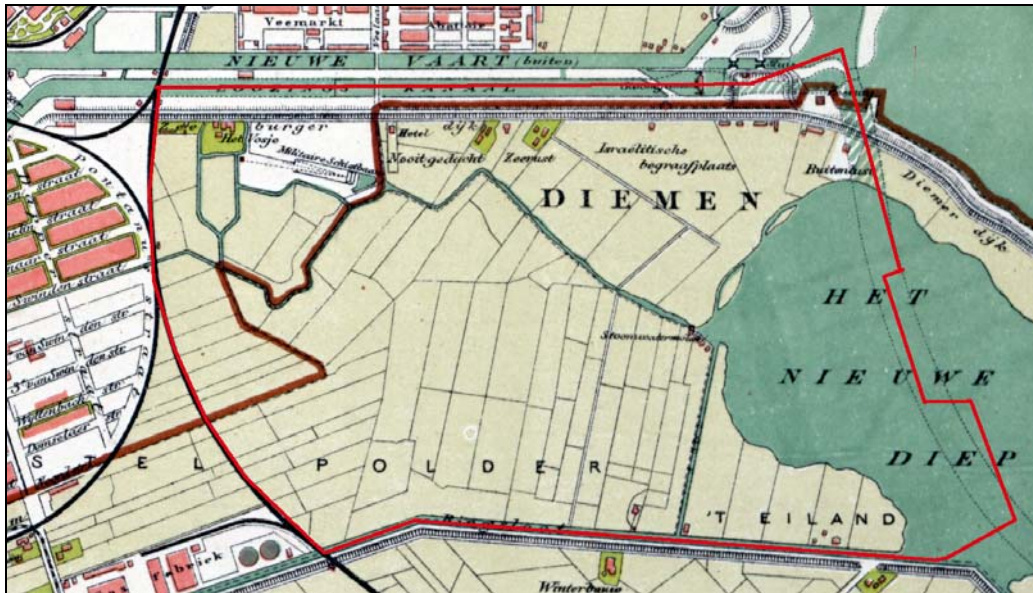
¹⁴ Carasso-Kok 2004, 95

¹⁵ Heijdra 2000, 19

¹⁶ Bertram 2005, 357

¹⁷ Bertram 2005, 392

¹⁸ Kruijzinga 2002, 1174; Bertram 2005, 258-259

7 Door het plangebied (op de kaart van De Geest en Scheltema uit 1888) liep de grens, donkerrood, van de gemeentes Amsterdam en Nieuwer Amstel. De Dapperbuurt (links) is in aanbouw.

Herberg Het Vosje

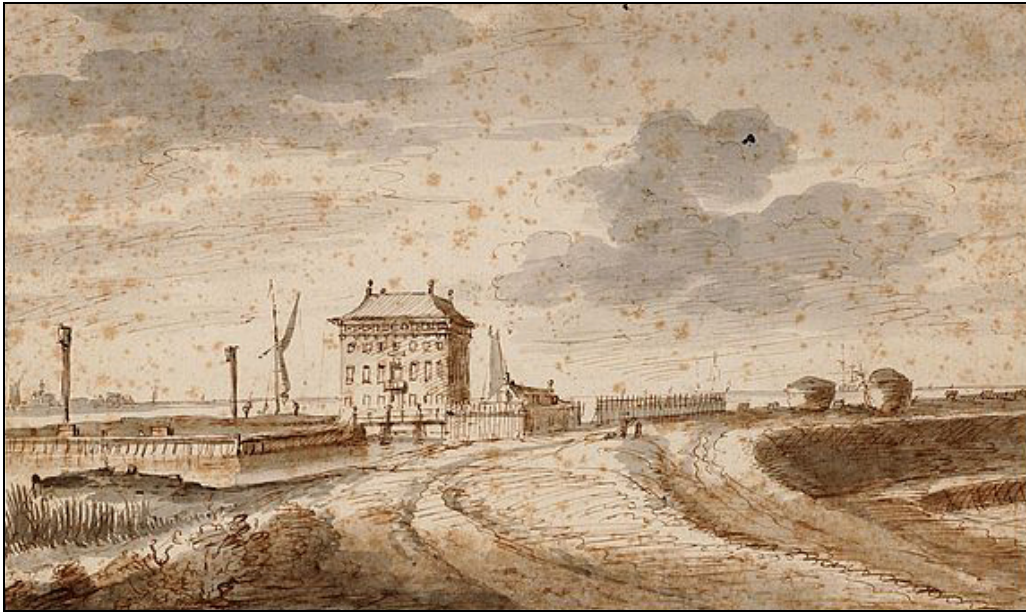
Aan het begin van de Zeeburgerdijk stond in 1900 nog de uitspanning Het Vosje. Deze beroemde herberg en uitspanning was eens de plaats waar reizigers, die de stadspoorten gesloten vonden, konden overnachten. Vooral varkenshandelaren hier veel. Zij waren dan nog vóór het openen van de poorten in de gelegenheid om de bij Zeeburg aangevoerde varkens in ontvangst te nemen en langs de Zeeburgerdijk en Buitensingelweg naar de Muiderpoort te drijven. Later werd herberg Het Vosje meer een café, dat door de bewoners van de nabij gelegen Dapperbuurt werd bezocht en door schutters na afloop van de schietoefeningen op de schietbaan achter de herberg. In de zomermaanden was herberg het Vosje een druk bezochte pleziertuin. Op 12 augustus 1901 vierde de Koninklijke Weerbaarheidsvereniging Claudius Civilis hier in aanwezigheid van Prins Hendrik zijn vijftigjarig bestaan; nog hetzelfde jaar werd de herberg gesloopt.¹⁹

8 Herberg Het Vosje (tekening H. Tavenier 1784, Stadsarchief).

¹⁹ Kruizinga 1960, 327; Heijdra 2000, 45

Fort en Herberg Zeeburg

9 Het buitendijks gelegen in 1669 afgebroken Fort Zeeburg in noordoostelijke richting (tekening ca 1669, Stadsarchief)

Aan het eind van de Zeeburgerdijk, waar de dijk overgaat in de Diemerzeedijk, lag vanaf 1649 aan de noordzijde van de dijk Fort Zeeburg ter verdediging van de toegang tot het IJ (afb. 9).²⁰ Na de voltooiing van de vierde stadsuitleg met de ring van nieuwe bolwerken langs de Singelgracht en aan de oostzijde van de stad werd het fort in 1669 afgebroken. In 1675 werd hier Herberg Zeeburg gebouwd. Binnendijks werden stallen gebouwd, waarin het vee werd ondergebracht dat voor de Amsterdamse veemarkt uit de provincie werd aangevoerd. De herbergier kon beschikken over de mest en de melk van de dieren. Vooral de mest scheen nogal veel op te leveren: hij voorzag vele tuinders daarvan en werd door hen de "mestboer van Zeeburg" genoemd. Op Zeeburg werd ook veel Zuiderzeevis gelost, die van daar door vis- of botboeren naar de stad werden gereden en op straat werd uitgevent. Toen in 1887 het Abattoir gereedkwam verloor herberg Zeeburg goeddeels zijn functie. Van 1925 tot ca 1975 was het gebouw onderdeel van Noodziekenhuis Zeeburg.

10 Herberg Zeeburg naar het westen gezien (ets H. P. Schouten, 1770-1780, Stadsarchief).

²⁰ Baar 2003,

Outers Dorp en de Oute Waler Molen

11 Outers Dorp en de Oute Waler Molen naar het oosten, vgl. afb. 6 (tekening J. van Delden 1813, Stadsarchief).

Na de drooglegging van het Watergraafsmeer in 1629 kreeg het aangrenzende gebied problemen met de waterhuishouding. In 1631 verleenden de Staten van Holland en West Friesland octrooi om door omdijking de Over Amstelse of Oute Waler Polder te vormen en een polderbestuur samen te stellen. Er werden molenweteringen gegraven en aan het Nieuwe Diep bij Outers Dorp werd de Oute Waler Molen gebouwd om het water uit te slaan (afb. 6). Na 250 jaar, in 1881, werd de molen

vervangen door een stoomgemaal, het Flevogemaal. Hoewel bij de vervanging van de stoommachine door een elektromotor in 1916 de hoge schoorsteen is afgebroken is het gebouw in gebruik gebleven. Bij werkzaamheden dit jaar ten behoeve van de restauratie van dit gemaal en herbestemming tot distilleerderij en proeflokaal is aan het licht gekomen dat het is gebouwd op de fundering van de 17de-eeuwse molen.²¹

Outer Dorp viel niet, zoals de rest van de polder, onder Amsterdam of Nieuwer Amstel, maar onder Diemen. Het was waarschijnlijk een overblijfsel van de lintbebouwing die doorliep tot Diemen voordat rond 1422 het Nieuwe Diep ontstond.²²

12 Het Flevo(stoom)gemaal in 1881 gebouwd op de fundering van de Oute Waler Molen (foto Stadsherstel).

²¹ www.stadsherstel.nl

²² Heijdra 2000, 15

De Joodse Begraafplaats

In 1714 werd de inmiddels gedempte kleine braak ten noorden van Outers Dorp gekocht door de Hoogduitse Joodse Gemeente om een begraafplaats aan te leggen. De gegoede leden van de Hoogduitse Gemeente lieten zich begraven op de Joodse begraafplaats in Muiderberg, maar aangezien voor sommigen de reis te ver of te duur was bestond er behoefte aan een begraafplaats dicht bij de stad. Het stuk grond was snel te klein en al in 1722 werden nog drie stukken land aangekocht. Nadat in 1914 in Oud Diemen een nieuwe Joodse begraafplaats was aangelegd werd er nog zelden op begraafplaats Zeeburg begraven. Voor de aanleg van het Flevopark en de Zuiderzeeweg werd een gedeelte van de begraafplaats geruimd en werden de bijzettingen overgebracht naar de begraafplaats in Diemen.²³

3.2.4 Verstedelijking

Tot midden 19de eeuw was een groot deel van de Overamstelse Polder nog een buitenstedelijk gebied. De polder viel binnen de gemeentes Amsterdam, Nieuwer Amstel en Diemen. De eerste veranderingen betroffen de aanleg van spoorwegen. In 1843 werd door de polder ter plaatse van de huidige Wibautstraat de Rhijnspoorweg aangelegd, de treinverbinding naar Utrecht en het Duitse achterland. Het in 1939 afgebroken Weesperpoortstation was het eindpunt in Amsterdam. In 1880 werd besloten het Rhijnspoor te verbinden met de oostelijke sporen bij de haven en het geplande maar nog te bouwen Centraal Station.²⁴ Hiertoe werd de spoorbaan aangelegd die in het noordwesten de grens van de Indische Buurt vormt, terwijl tegelijk de spoorlijn naar het Gooi werd aangelegd die de Indische buurt in het zuidwesten begrenst (afb. 7).

Het landelijk karakter van de Overamstelse Polder zou in fasen verloren gaan door voortschrijdende stedelijke bebouwing. Aan het einde van de 19de eeuw was het inwonertal van Amsterdam zodanig gegroeid dat de stad moest uitbreiden. Hiertoe werden in een ring rondom de 17de-eeuwse binnenstad diverse nieuwe woonwijken aangelegd. De meeste gebieden binnen deze 19de-eeuwse ring werden verkaveld volgens het plan Kalff uit 1877, waarbij de oorspronkelijke percelering van de polder in de Oosterparkbuurt en de Dapperbuurt werd aangehouden (afb. 7). Na de bebouwing van de Oosterparkbuurt had Amsterdam echter de zuidelijke gemeentegrens bereikt. Na een mislukte poging in 1882 wist Amsterdam in 1896 te bereiken dat delen van de gemeente Nieuwe Amstel en Diemen, waaronder het zuidelijk deel van de Overamstelse Polder, bij Amsterdam werd gevoegd.²⁵

13 Door Leliman ontworpen woningcomplex Indië I uit 1913, sinds kort gemeentelijk monument.

²³ Kruizinga 1960, 332

²⁴ Heijdra 1997, 9

²⁵ Heijdra 2001, 56

Al in 1897 besloot Amsterdam het poldergebied ten oosten van de spoorlijn te bebouwen en werd het stratenpatroon in grote lijnen vastgesteld. De firma Groenewegen, van oorsprong een bloemisterij die hier veel grond bezat, stelde samen met de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij het Plan Groenewegen op dat in 1900 door de gemeenteraad werd goedgekeurd. Aanvankelijk werd vooral door particulieren woningen gebouwd van vaak niet al te goede kwaliteit. De Woningwet van 1902 schreef een uitbreidingsplan voorafgaande aan woningbouw voor, stelde bepaalde kwaliteitseisen aan de woningbouw en maakte de subsidiëring van volkswoningbouw mogelijk. Hierop werden vanuit diverse maatschappelijke stromingen woningbouwverenigingen opgericht. In de Indische buurt resulteerde dit direct in enkele woningcomplexen van bijzondere kwaliteit. Bekend zijn het complex 'Indië I' van J.H.W. Leliman (afb. 13) in 1913 gebouwd door woningbouwvereniging Eigen Haard en afgelopen jaar aangewezen als gemeentelijk monument en de 'Berlageblokken' uit 1915, die door de aanwijzing als rijksmonument in 2001 van de sloop werden gered (afb. 14).

14 De Berlageblokken uit 1915, sinds 2001 rijksmonument

Flevopark

Al in de tweede helft van de 19e eeuw waren er voorstellen om tegelijk met de ontwikkeling van de Javabuurt in Amsterdam-Oost een park aan te leggen. Bewoners van stadswijken moesten toch binnen redelijke afstand van hun woning een park kunnen bezoeken. Daarbij golden ook als voorbeeld andere Europese steden, zoals Parijs, waar grote 'kunstmatige' natuurgebieden bij de stad werden aangelegd.

De eerste concrete plannen om aan de rand van de Indische Buurt een park te realiseren, dateren uit 1908. De natuurkenner Jac. P. Thijsse zette zich in voor een recreatieoord tussen de Joodse Begraafplaats en het Nieuwe Diep.

In 1914 startte de gemeente met de uitvoering van een onteigeningsplan en in 1921 stelde de gemeente een bedrag van F 140.000,- beschikbaar voor het gereedmaken van de grond voor het toekomstige park. Het nogal moerassige terrein werd enigszins opgehoogd met bagger uit het diepste gedeelte van de Coenhaven. Om de bagger te drogen en vruchtbaar te maken werd deze bedekt met een laagje ongebluste kalk als droogstof en werden er later haver, bieten, en aardappelen op verbouwd. Ook werden sloten gegraven die uitliepen op het Nieuwe Diep.

In 1928 werd met de eigenlijke aanleg van het park begonnen en in 1931 werd het eerste gedeelte van het Zuiderzeepark, later Flevopark, door wethouder Publieke Werken De Miranda in aanwezigheid van Jac. P. Thijse geopend. De Joodse Begraafplaats vormt een karakteristiek element van het Flevopark. Hoewel niet meer in actief gebruik, respecteert Amsterdam de Joodse gewoonte om begraafplaatsen niet te ruimen en te laten verwilderen.²⁶

3.3 Archeologische inventarisatie

In het plangebied is in 2002 archeologisch veldonderzoek (ZEE) uitgevoerd door BMA. Gedurende het onderzoek zijn tegenover Herberg Zeeburg binnendijs de restanten van een groot stallencomplex aangetroffen uit de 18e eeuw. Onder dit gebouw bevond zich een voorganger, waarschijnlijk gelijktijdig met de herberg gebouwd.²⁷

In 2004 heeft BMA veldonderzoek (OVA) verricht op een locatie ten westen van het plangebied aan de Wibautstraat. Daarbij zijn bewoningssporen in de vorm van greppels en een bakstenen vloer uit de 18de eeuw aangetroffen.²⁸

In 2009 heeft bouwbedrijf Selie in opdracht van Rappange & Partners restauratiewerkzaamheden uitgevoerd aan het Flevogemaal. Hierbij zijn de maalgang en de fundering van de 17de-eeuwse schepradmolen aan het licht gekomen. Voor de nieuwe fundering is van deze oudere bouwsporen gebruik gemaakt. De 17de-eeuwse onderkant evenals de overgang naar 19de-eeuwse stenen is nog steeds aanwezig onder het gebouw (afb. 15).²⁹

15 Fundering van de 17de-eeuwse schepradmolen onder het gerestaureerde Flevogemaal (bron: website Stadsherstel)

²⁶ www.Flevopark.nl

²⁷ Gawronski 2003, 19-20

²⁸ Gawronski & Veerkamp 2008, 9-10.

²⁹ www.stadsherstel.nl

Daarnaast kan de kwaliteit van eventuele archeologische resten worden vastgesteld op basis van de bovenstaande inventarisatie van historisch topografische bronnen. Het is mogelijk dat bijbehorende archeologische resten uit deze periodes in de bodem bewaard zijn. Het kan dan gaan om verkavelingstructuren (zoals slootpatronen), maar ook om huisterpen. Ook materiële overblijfselen van boerderijen, buitenplaatsen en (agrarische) bedrijven, kunnen worden aangetroffen. Deze sporen kunnen vooral worden aangetroffen langs oude infrastructurele assen, zoals de Zeeburgerdijk.

De bovenste laag van de ondergrond van een groot deel van het plangebied betreft begin 20ste eeuw aangebrachte grond. Het oorspronkelijke polderpeil bevond zich in de Overamstelse Polder op ca. 2,00 m ÷ NAP.³⁰ Op basis van de huidige maaiveldhoogte (ca. 0,50 m + NAP) kan er vanuit gegaan worden dat het oorspronkelijke maaiveld met eventuele archeologische sporen of vondsten zich nu op een diepte van ca 2,00 m onder het huidige maaiveld bevindt. Dit geldt niet voor de van oudsher hoger gelegen strook langs de Zeeburgerdijk en voor het niet of minder opgehoogde gebied van de Joodse begraafplaats en het huidige Flevopark. Hier liggen eventuele archeologische sporen of vondsten aanzienlijk dicht onder het maaiveld.

Er bestaat een grote kans dat de archeologische kwaliteit van de ondergrond in het bebouwde deel van het plangebied is aangetast. Dit is het gevolg van de aanleg van de woonwijk in de Indische Buurt aan het begin van de 20ste eeuw. Daarbij zijn het oorspronkelijke maaiveld en de bijbehorende bodemopbouw waarschijnlijk verstoord.

³⁰ Dienst der Publieke Werken 1967, 290-294.

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van bovenstaande inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het plangebied Indische Buurt en Flevopark materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met het gebruik van de Overamstelse Polder vanaf de 12de eeuw tot de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag voor het plangebied.

Archeologische verwachtingszones

Begrenzing plangebied

Zone A: Zeeburgerdijk

Deel van de 13de-eeuwse zeedijk, die behalve als waterkering ook als een belangrijke verkeersas diende. De materiële neerslag kan bestaan uit aanplempingslagen ten behoeve van de dijk aanleg, sporen van de dijkstructuur en –beschoeiingen. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een dichte verspreiding. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone B: Bewoning langs de Zeeburgerdijk

Betreft de zone van bewoning achter de middeleeuwse dijk. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone C: Boerderij of buiten IJzicht

Betreft de zone van de boerderij of het buiten IJzicht. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone D: Herberg Het Vosje

Betreft de zone van de herberg Het Vosje. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone E: Boerderij of buiten Nooit Gedacht

Betreft de zone van de boerderij of het buiten Nooit Gedacht. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone F: Boerderij of buiten Vree Best

Betreft de zone van de boerderij of het buiten Vree Best. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone G: Boerderij of buiten Zeerust

Betreft de zone van de boerderij of het buiten Zeerust. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone H: Fort en Herberg Zeeburg

Betreft de zone van aanvankelijk het fort en vervolgens de herberg Zeeburg. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone I: Stallen bij Herberg Zeeburg

Betreft de zone van de tegenover herberg Zeeburg gelegen stallen. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Archeologisch veldwerk heeft de aanwezigheid van de funderingen van de stallen aangetoond. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone J: Boerderij of buiten Buitenlust

Betreft de zone van de uitspanning of het buiten Buitenlust. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone K: Buiten van Dijkgraaf De Vicq

Betreft de zone van het buiten van Dijkgraaf Francois de Vicq. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone L: Oute Waler Molen

Betreft de zone van Oute Waler Molen. De materiële neerslag betreft sporen van ophogingen, gebouwen, losse vondsten en afval. Bij restauratie is gebleken dat de funderingen van de molen onder het latere stoomgemaal aanwezig zijn. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone M: Joodse begraafplaats

Betreft zone van begravingen van begin 17de eeuw tot begin 19de eeuw. Vanwege de lange gebruiksperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone N: Middeleeuwse ontginningen

Hier kunnen sporen voorkomen die verband houden met bewoning en landgebruik vanaf de 12de eeuw. De materiële neerslag betreft erven, terpen, verkavelingsporen en sloten uit de ontginningsperiode (12de/13de eeuw) tot en met de 20ste eeuw. Dergelijke overblijfselen hebben een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone O: Ringvaart Watergraafsmeer Polder

De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de ringvaart gegooide of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone P: Braak

De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de ringvaart gegooide of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone Q: Molenwetering

De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de ringvaart gegooide of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone R: Nieuwe Diep

De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de ringvaart gegooide of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

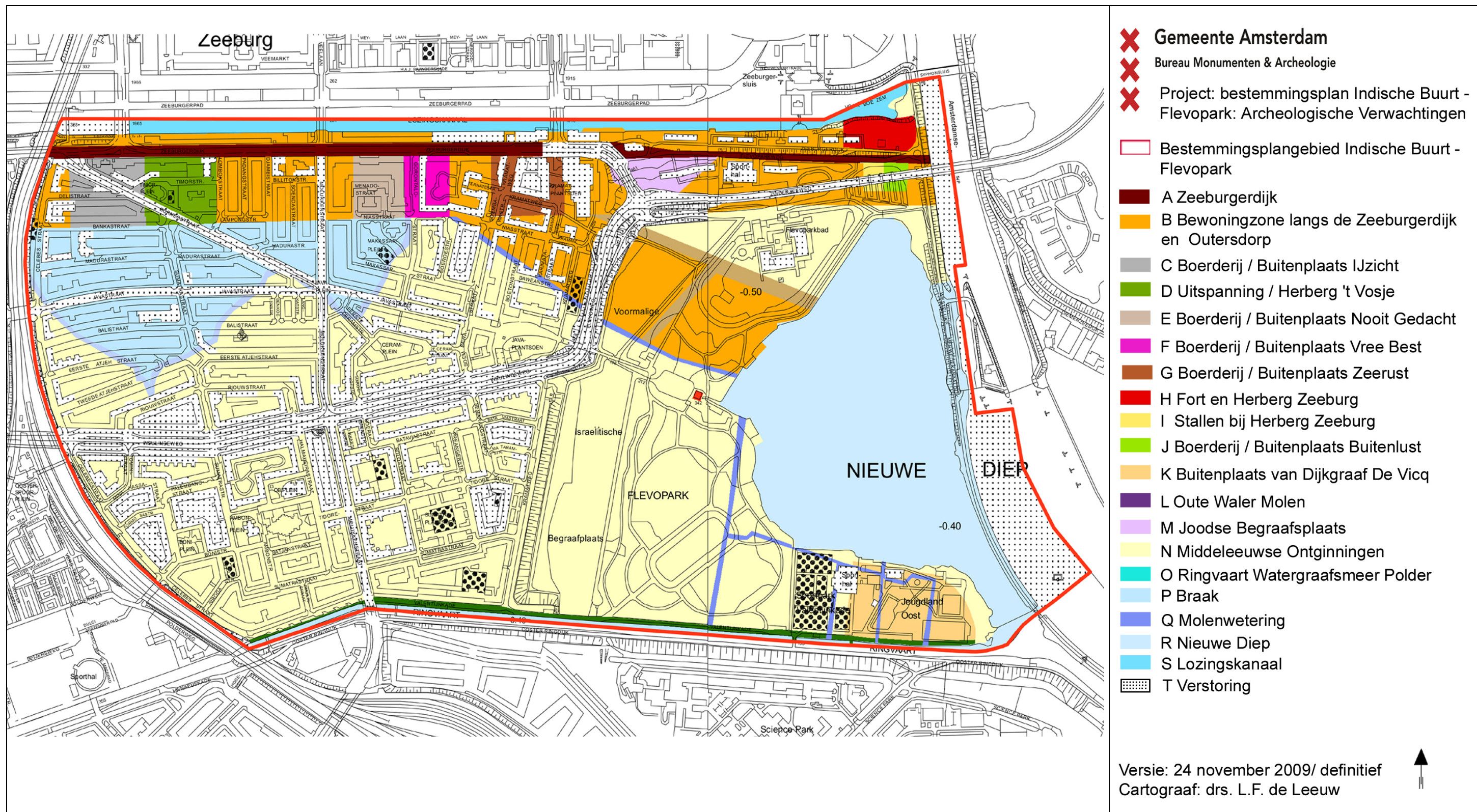
Zone S: Lozingskanaal

De materiële neerslag betreft losse vondsten en afval: in de ringvaart gegooide of verloren voorwerpen. Dergelijke overblijfselen hebben geen samenhang en hebben een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone T: Verstoring

Bij de aanleg van de bebouwing in het eerste kwart van de 20ste eeuw is het bodemarchief dermate verstoord dat de kans op aanwezigheid van archeologische waarden gering is.

5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidsadvieskaart van het plangebied Indische Buurt en Flevopark is bedoeld als een schematisch ruimtelijk overzicht van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in de plangebieden. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop zones met bijbehorende specifieke beleidsmaatregelen.

Archeologische Beleidszones op basis van de archeologische verwachtingszones en verstoringen

Begrenzing plangebied

Beleid bekende vindplaats (verwachtingszones I, L)

Vanwege de bekende aanwezigheid van archeologische resten geldt dat bij alle grondroerende werkzaamheden archeologisch veldonderzoek in het uitvoeringsplan wordt opgenomen.

Beleid bij hoge verwachting (verwachtingszones A t/m H, J, K, M)

Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.

Beleid bij lage verwachting (verwachtingszones N, Q)

Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.

Beleid bij lage verwachting (verwachtingszones O, R, S, G)

Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 10.000 m².

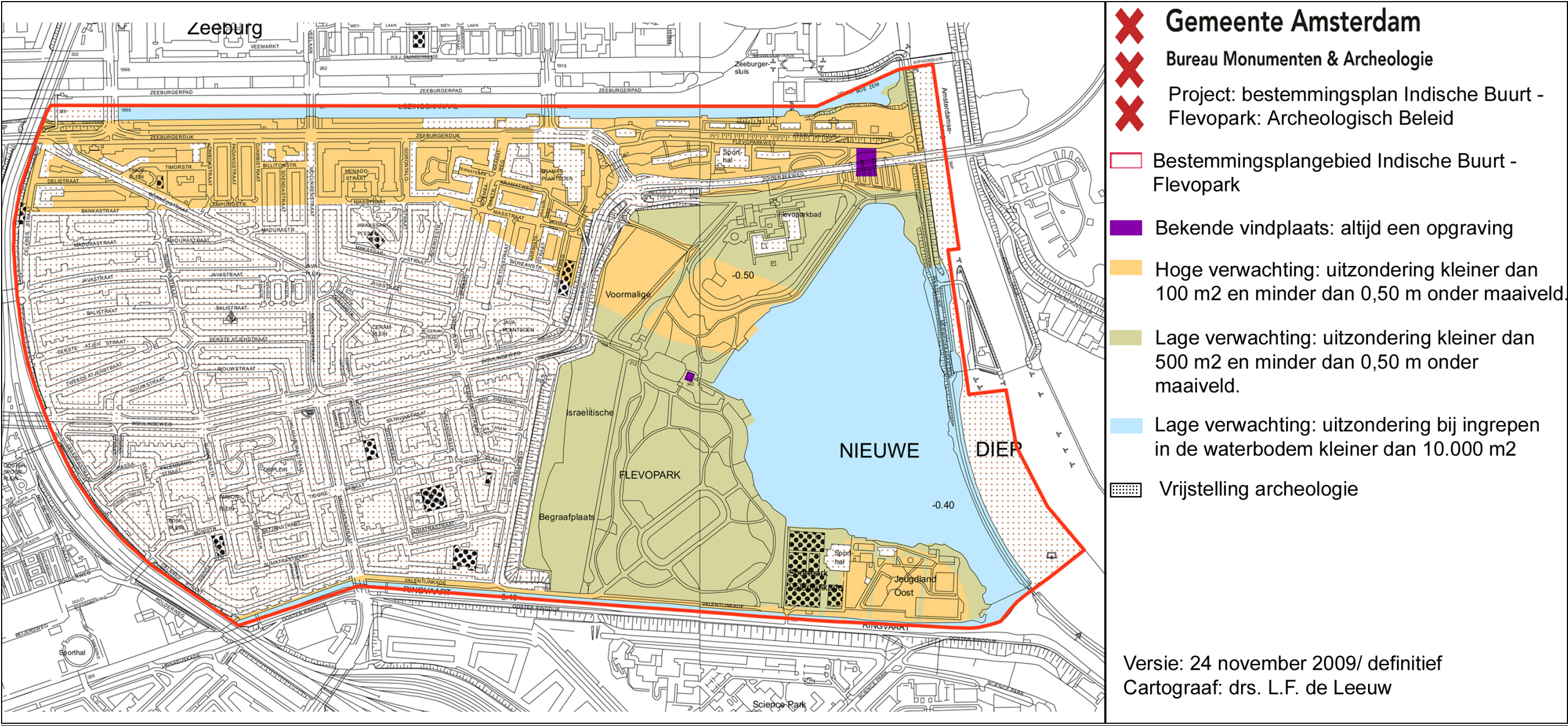

Beleid: negatieve verwachting: (sub)recente verstoring (verwachtingszones P, T, deels N)

Voor deze delen van het plangebied geldt een negatieve verwachting, vanwege de hoge mate van verstoring en de lage verwachting. Daarmee zijn deze delen van het plangebied vrijgesteld van verdere archeologische maatregelen.

Voor de uitvoering van archeologisch veldonderzoek, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist.

Voor het gehele plangebied geldt dat ook in geval geen archeologisch veldonderzoek vereist is en er toch archeologische overblijfselen ouder dan 50 jaar bij bouwwerkzaamheden aangetroffen worden, deze bij de gemeente aangemeld dienen te worden, zodat in gezamenlijk overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd in het kader van het bestemmingsplan Indische Buurt en Flevopark. De mogelijkheid dat in de grond aanwezige archeologische waarden worden verstoord is afhankelijk van de grootte en de diepte van het te verstoren oppervlak bij toekomstige bouwingrepen.

De beleidskaart maakt onderscheid tussen een zone met bekende vindplaatsen, een zone met een hoge archeologische verwachting, twee zones met een lage archeologische verwachting en een zone zonder verwachting.

Voor de beleidszone met bekende vindplaatsen (**verwachtingszones I, L**) geldt dat voorafgaande aan elke bodemverstorende ingreep een archeologisch veldonderzoek noodzakelijk is

Voor de beleidszone met een hoge archeologische verwachting (**verwachtingszones A t/m H, J, K, M**) geldt een uitzondering van archeologisch veldwerk bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.

Voor de eerste beleidszone met een lage archeologische verwachting (**verwachtingszones N, Q**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² en minder dan 0,50 m onder maaiveld.

Voor de tweede beleidszone met een lage archeologische verwachting (**verwachtingszones O, R, S, G**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 10.000 m².

Voor de beleidszone zonder archeologische verwachting (**verwachtingszones N (deels), P, T**) geldt vrijstelling van verdere archeologische maatregelen.

Voor de uitvoering van elk archeologisch veldwerk, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan 50 jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld moet worden zodat in gezamenlijk overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland. <http://chw.noord-holland.nl>
Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)

Literatuur

- Baar, P.-P. de, 'Waar koeien en varkens Amsterdam inkwamen. De stallen van Zeeburg', *Ons Amsterdam* 55, 2003, 52-55.
- Bertram, C., *Noord-Hollands Arcadia*, Alphen aan den Rijn 2005
- BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie*, Amsterdam 2005-2010, Amsterdam 2005.
- Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied', in: Heinemeijer, W.F. & Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*, Antwerpen 1987.
- Carasso-Kok, M. (red), *Geschiedenis van Amsterdam. Centrum van de wereld 1578-1650*, Amsterdam 2004.
- Dienst der Publieke Werken, 'Het bouwrijp maken van terreinen', *Ons Amsterdam* 19, 1967, 290-294.
- Eerden, R. van, 'De archeologische reservaten van 'Malta'', *Archeobrief* 12/2 (2008), 13-18.
- Gawronski, J., 'Amsterdam, Zeeburgerdijk-Oost', *Archeologische Kroniek Holland*, 35 (2003), 19-20.
- Gawronski, J. & J. Veerkamp, *Het Luycksterrein, Inventariserend veldonderzoek Overamstelstraat (2004)*, Amsterdam 2008.
- Hameleers, M. & E. Schmitz, 'Zeven kaarten van Cornelis Koel van militaire versterkingen buiten Amsterdam (1674)', *Amstelodamum jaarboek* 86, 1994, pp. 91-106.
- Heijdra, T., *De Transvaalbuurt. Een geschiedenis vol idealen*. Alkmaar 1997.
- Heijdra, T., *Zeeburg. Geschiedenis van de Indische Buurt en het Oostelijk Havengebied*. Alkmaar 2000.
- Heijdra, t. en Popma, M., *Stomweg gelukkig in Amsterdam Oost*, Alkmaar 2001.
- Hendriksen, A., *Watergraafmeer, binnenzee, polder, lustoord, stadsdeel*. Amsterdam 1998.
- Kruizinga, J. H., 'Zestig jaar Indische Buurt', *Ons Amsterdam* 12, 1960, 326-332.
- Kruizinga, J.H., *Het XYZ van Amsterdam*, Amsterdam 2002.
- Martin Berden, W.H.M., 'De Diemer- en Watergraafmeer', *Amstelodamum* 3, 1916, 3-4.
- Provincie Noord-Holland, *Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland*, Haarlem 2006.
- Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/Antwerpen 1993.
- Veerkamp, J.A.G., *Mammoeten in Amsterdam? Een inventarisatie van archeologische aandachtspunten bij de aanleg van de Noord/Zuid Metrolijn*, Amsterdam 1997.

Afmelding:

Archiscode	28747	datum	25-11-2009
Controle proces en waardestelling		prof. dr. J.H.G. Gawronski	
Voor akkoord		datum:	30-11-2009

Hoofd afdeling Archeologie BMA
Prof. dr. J.H.G. Gawronski

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 09-140

Datum: 30-11-2009
Status: definitief
Redactie: Prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst: Dr. J. Euwe
Tekeningen: Drs. L. de Leeuw, dr. J. Euwe

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2009
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.